

Нікітіна-Дудікова Ганна Юрійвна,

доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗАДОВОЛЕННЯ СТАТЕВОЇ ПРИСТРАСТІ НЕПРИРОДНИМ СПОСОБОМ, УЧИНЕНОГО ЩОДО МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

В процесі розслідування будь-яких злочинів саме початковий етап розслідування має найбільше значення, оскільки, як вказує практика розслідування кримінальних справ, якщо злочинець не був встановлений на початковому етапі розслідування, то він, як правило, не буде встановлений взагалі.

Початковий етап розслідування насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненим стосовно малолітньої особи має наступні цілі: отримання та закріплення вихідної інформації про злочин шляхом проведення слідчих (розшукових) дій; встановлення та затримання злочинця; перевірка причетності конкретної особи чи осіб до вчиненого злочину.

Поділ досудового розслідування злочинів на окремі етапи, в тому числі і розгляд окремих проблем початкового етапу розслідування, неодноразово досліджувався в працях таких учених, як Р.С. Белкін, А.Я. Вишинський, А.Ф. Волобуєв, І.А. Возгрін, В.А. Журавель, В.О. Коновалова, І.М. Лузгін, В.О. Малярова, Г.А. Матусовський, Р.Л. Степанюк, В.Ю. Шепітько, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та ін.

Основоположні принципи кримінального процесу можуть бути реалізовані, а права громадян надійно захищені лише за умови, що кожному факту порушення закону надаватиметься вчасна належна правова оцінка шляхом встановлення точної відповідності обставин події, що містить склад кримінального правопорушення, фактичним даним [1, с. 87, 88].

Проте, одночасно із необхідністю негайного реагування на заяви і повідомлення про злочин необхідно звернути увагу на необхідність достатніх підстав для такого реагування, де головною складовою є їх оцінка з точки зору наявності ознак кримінального правопорушення. Відтак початок досудового розслідування нерозривно пов'язаний із визначенням та оцінкою необхідних для цього приводів та підстав.

У чинному Кримінальному процесуальному кодексі України, зокрема у ч. 1 ст. 214 КПК України, в якості приводів для відкриття кримінального провадження, внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування, проте не деференціюючи їх саме як приводи, законодавець наводить заяви і повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та самостійне виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. В якості підстави (так само не вживаючи цього поняття) зазначено обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Останнє закономірно призвело до проблем у правозастосовній практиці, адже така законодавча формула не дає змоги однозначно відповісти на питання які саме факти необхідно встановити до моменту початку досудового розслідування та який рівень інформації може задовольнити пізнавальні потреби особи, яка вирішує чи потрібно розпочинати досудове розслідування за заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення [2, с. 98].

Законне порушення кримінальної справи неможливе без наявності передбачених КПК України приводів і підстав. Помилки, що їх допускають при порушенні кримінального провадження, найчастіше пов'язані з неправильною оцінкою наявності підстав, необхідних для прийняття цього рішення [3, с. 20].

Привід є характеристикою інформації про кримінальне правопорушення з точки зору її форми, а підстава – з точки зору її змісту.

В.С. Зеленецький категорично зауважив, що до приводів можна відносити не будь-які, а лише ті джерела інформації про злочин, які за своїм змістом є правовими. Крім того, приводами є лише ті, що прямо зазначені в законі, а не у відомчих нормативних актах. Таким чином, для того щоб джерело інформації про злочин стало приводом до порушення кримінальної справи, воно повинно бути передбачене законом, але не будь-яким, а саме кримінально-процесуальним, тобто КПК [4, с. 53].

Вважаємо за необхідне погодитись із позицією вчених, які наголошують на необхідності законодавчого визначення приводів і підстав для початку досудового розслідування. Вбачається, що відсутність належного законодавчого визначення приводів та підстав для початку досудового розслідування відкриває шлях до необґрунтованого застосування заходів державного примусу щодо учасників кримінального провадження, коли таке провадження розпочато “автоматично” лише за заявою, з якої не можна однозначно

зробити висновок про те, що кримінальне правопорушення мало місце та про причетність до нього певної особи. Тим більше, що можливість оскарження безпідставно розпочатого досудового розслідування не передбачена.

Це має велике значення при розслідуванні насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчиненим стосовно малолітнього, оскільки, за офіційними даними статистичної інформації Генеральної прокуратури України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування [5] вбачається, що у 2016 році було відкрито 214 проваджень за вказаною статтею, з них 70 закрито за реабілітуючих обставин (26,8%), у 2017 році було порушено 246 кримінальних проваджень, з них за реабілітуючих обставин було закрито 66 проваджень (32,7%). Таким чином вбачається, що майже третина порушених кримінальних проваджень не знаходить свого підтвердження.

Список використаних джерел

1. Чернявський С.С. Правове та організаційне забезпечення розгляду в ОВС заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події / С.С. Чернявський, О.Ю. Татаров // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 2 (136). – С. 85–93.

2. Квашук О.Д. Підстави прийняття рішення про початок досудового розслідування [Електронний ресурс] / О. Д. Квашук. – Режим доступу : http://www.lj.kherson.ua/pravo05/part_2/31.pdf.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

4. Зеленецький В.С. Прокурорский надзор за исполнением органами дознания и досудебного следствия законов при приеме, регистрации, проверке и разрешении заявлений и сообщений о преступлении : [монография] / В. С. Зеленецкий. – Х., 2004. – 400 с.

5. Статистична інформація Генеральної прокуратури України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.